

# **CORRELATION BETWEEN FOREIGN POLICY AND INTERNATIONAL SECURITY**

**Colonel drd. TOHANEAN Dorin**

## **ABSTRACT**

*The certainty that Romanian Armed Forces participation in NATO-EU co-operation will be necessary in the future, coupled with the unpredictability of the political context in which such demands may arise, underscores the need for longer-term solutions including well-understood and clear channels for regular communications and a degree of harmonization of planning and capabilities development.*

*Only a co-operative and mutually enhancing working operational relationship will ensure the most effective use of scarce defence and security Romanian Armed Forces resources in the face of an increasingly broad and complicated range of challenges.*

*The NATO-EU relationship, would be "a strategic partnership... founded on our shared values, the indivisibility of our security and our determination to tackle the challenges of the new century". As two of the institutions most likely to be called on by the international community and their own citizens to respond to the world's most pressing and challenging security crises, the EU and NATO would appear to have compelling reasons to work together in such a way as to maximize the combined positive impact of their differing capabilities. Indeed, one might assume that since 21 of the 27 member countries of the EU are also members of NATO, co-operation between the two organizations would be the rule, rather than the exception. The first roadblock to deeper co-operation between the two bodies is political in nature. There exists within NATO a group of European countries whose actions suggest a desire to limit NATO's role and promote the cause of the European Union's growing role as a security actor.*

## **1. Mediul de securitate internațional**

Mediul de securitate contemporan reflectă o consecință a globalizării, care a creat și a dat putere unor game diverse de inamici ai lumii moderne, putere bazată pe valorile democrației. De asemenea, SUA au o dominare fără precedent în domeniul puterii militare convenționale, care le fac invincibile într-o confruntare militară convențională forță contra forță. Cei doi factori, globalizarea și dominarea militară a SUA, au determinat inamicii lumii moderne să caute modalități asimetrice și mijloace neconvenționale de confruntare.

Influența principală asupra mediului de securitate contemporan este reprezentată de globalizare. O definiție generală a globalizării larg acceptată o descrie ca fiind „un proces de conectivitate din ce în ce mai mare, unde ideile, capitalul, bunurile, serviciile, informațiile și oamenii sunt transferați aproape în timp real dincolo de granițele naționale”.

Globalizarea, în timpul ultimelor decenii ale secolului XX, a creat învingători și învinși. O economie globală și o cultură globală în fază de germen este în curs de dezvoltare, dar aceasta nu este în beneficiul universal. Sărăcia, bolile și inegalitatea rămân problemele majore pentru mare parte din lume, iar economia globală este văzută ca favorizând Occidentul, în timp ce slăbește națiunile în curs de dezvoltare.

Dezvoltarea culturii globale este percepută ca o formă a expansiunii culturale Occidentale, corodând credințele religioase, erodând structura societăților tradiționale și conducând la dezorganizarea socială, spirituală și culturală. Aceasta a creat o clasă de actori – adesea actori nonstatali – care se opun globalizării și beneficiarilor ei. Globalizarea a creat inamici ai Occidentului și le-a dat instrumente fără precedent pentru cauza lor viitoare.

Mass-media globalizată, sateliții de comunicații, deplasările intra și intercontinentale, comerțul internațional și internetul facilitează coordonarea mișcărilor difuze care se opun dominației Occidentului. Circulația liberă a capitalului, persoanelor și ideilor permite răspândirea mișcărilor potrivnice globalizării și le asigură mijloace pentru dezvoltarea ulterioară.

## **2. Analiza mediului de securitate internațional**

Specialiștii de la nivelul strategic trebuie să întrebuițeze un proces coerent pentru a prevedea viitorul în scopul stabilirii unei baze clare pentru anticipare și pregătire în domeniul gestionării problemelor de securitate națională și a oportunităților specifice secolului XXI.

Pe măsură ce lumea se mișcă dincolo de perioada războiului rece, tendințele și condițiile predictibile care ies la iveală sugerează cu putere că mediul de securitate internațional poate fi descris ca unul care se înfățișează pe trei niveluri, iar fiecare nivel reclamă în mod potențial o aplicare destul de diferită a puterii militare.

Modelul pe trei niveluri al mediului de securitate internațional viitor facilitează identificarea amenințărilor și oportunităților, dezvoltarea conceptelor strategice pentru gestionarea lor și definirea capacităților militare care vor fi necesare să pună în practică conceptele. În plus, un asemenea cadru de analiză permite formularea și articularea clară a recomandărilor pentru a consilia liderii cheie în luarea deciziilor de alocare a resurselor. Fiecare din cele trei niveluri va prezenta caracteristici dominante distincte, deși vor fi unele similități suprapuse în rândul unor state din diferite niveluri. La modul general, nivelul va vedea sistemul de securitate internațional în mod diferit, va cunoaște presiuni interne diferite, se va concentra pe forme diferite de competiție și conflict și va configura forțele sale militare în mod corespunzător.

### **2.1. Analiza primului nivel**

Primul nivel va fi caracterizat de stabilitate, prosperitate și integrare multidimensională. Economia sa va fi definită tot mai mult de creație, management și manipularea informației decât de industria grea tradițională. Guvernele vor deveni din ce în ce mai mult concentrate la nevoile de afaceri. Interdependența economică în creștere și omogenitatea culturală vor crea legături mai puternice în rândul statelor primului nivel, diluând interesele naționale, granițele și suveranitatea. Guvernele naționale ale primului nivel se vor supune unui număr, întotdeauna în creștere, de reguli internaționale, iar democrația va fi generală. Pentru statele primului nivel, folosirea forței nu va fi întotdeauna văzută ca o măsură a ultimului mijloc la care se recurge, însă va exista o presiune intensă de a minimaliza riscurile operațiilor militare și de a le conduce la costuri reduse.

Strategiile de securitate vor accentua prevenirea conflictului, dar strategiile militare vor fi mai puțin defensive și vor acorda importanță subcomponentelor ofensive sau proactive. Un punct de vedere colectiv cu privire la securitatea națională va prevala celui bazat pe prezervarea relațiilor economice libere și îmbogățirea națională prin creșterea economică neîngrădită.

Forțele armate ale primului nivel vor fi mici în termeni ce privesc numărul de oameni implicați, dar vor folosi extensiv tehnologia. În majoritatea cazurilor, gama operațiilor conduse de forțele armate ale primului nivel vor fi de-a lungul spectrului care privesc reducerea dezastrelor, asistența umanitară, construcția națiunii, menținerea păcii, contacte de cooperare în domeniul militar și altele asemănătoare.

### **2.2. Analiza nivelului al doilea**

Al doilea nivel va fi compus din cea ce astăzi este cunoscut ca “țări industrializate recent” și din țările mai avansate ale fostului bloc sovietic. Producția industrială tradițională va rămâne baza economică a nivelului. Statul națiune va rămâne instituția politică și economică principală. Cele mai intense dezbateri politice în cadrul celui de-al doilea nivel vor opune pe cei ce cer integrarea economică și culturală dominată de primul nivel împotriva aceluia care se opun acesteia și în schimb sunt favorabili naționalismului economic și particularităților culturale.

În cadrul statelor, vor exista schimbări violente către și de la democrație. Suveranitatea va fi apărată atent de liderii politici. Securitatea națională și strategiile militare vor avea atât componente interne cât și componente externe. Pe plan intern, armata va fi folosită pentru a garanta supraviețuirea guvernului. Pe plan extern, armata va fi angajată pentru a proteja și promova interesele naționale, adesea pe seama statelor vecine. Din acest motiv, forțele armate ale statelor nivelului secund vor rămâne concentrate pe războiul în sensul tradițional, convențional, cu structuri de forțe terestre mari și alte categorii de forțe separate, definite de mediul în care ele operează.

Deoarece statele nivelului secund vor avea o toleranță mai mare pentru pierderi, armatele lor, în general, nu vor investi în tehnologie scumpă pentru protecția forțelor. În schimb, ele vor dobândi tehnologii selectate pentru folosirea în scopuri coercitive și vor profita de piețele de armament legale și ilegale și de tehnologiile disponibile în mod comercial pentru utilizări militare.

În consecință, unele state vor dezvolta sau achiziționa un număr limitat de sisteme de arme moderne. În contrast cu forțele armate ale primului nivel, armatele nivelului secund, datorită toleranței mai mari pentru pierderi și folosirii limitate a sistemelor de înaltă tehnologie, vor fi mai dispuse să se angajeze în operații terestre sau campanii susținute, scumpe și intense. Folosirea deschisă a armelor de distrugere în masă de către statele nivelului al doilea va deveni mai probabilă. Chiar dacă armele de distrugere în masă nu sunt în realitate folosite, ele vor rămâne armele dorite de factorii politici pentru asigurarea ultimei garanții a supraviețuirii naționale, amenințând sau constrângând adversarii, facilitând agresiunea și determinând intervenția militară a primului nivel în domeniul nivelului al doilea.

Armatele nivelului al doilea vor avea capabilități de proiecție a puterii la nivel regional și pot fi folosite împotriva altui stat sau pentru a se opune intervenției regionale din partea actorilor nonregionali. Totuși statele nivelului al doilea nu vor reprezenta o amenințare globală convențională. Este însă posibil ca ele să reprezinte amenințări globale prin folosirea rachetelor armate cu arme de distrugere în masă și prin proiecția strategică a terorismului sponsorizat de state.

### **2.3. Analiza nivelului al treilea**

Cel de-al treilea nivel va avea trăsăturile unui mozaic de stagnare economică, incapacitate de guvernare și violență. Unele state vor rămâne legate de economia globală prin extracția și exportul de materii prime, importul de bunuri finite și ajutoare externe, dar aceasta va afecta numai o mică parte a populației. Multe din statele nivelului al treilea se vor confrunta cu perioade repetate de incapacitate de guvernare. Starea de anarhie va fi comună, iar multe state se vor fragmenta.

Violența în statele acestui nivel va fi o parte obișnuită a vieții zilnice pentru mulți oameni. Construcții etice ca “război drept” sau „aversiune față de pierderile colaterale” vor avea puțin sens. De aceea, multe state vor ignora legile internaționale ale conflictului armat. Forțele armate ale statelor respective, în mare măsură, vor lua forma grupurilor înarmate, milițiilor, armatelor personale ale liderilor militari care au autoritate asupra unei zone și grupurilor teroriste.

Producția militară autohtonă va fi scăzută, deci forțele lor armate vor avea capacități foarte limitate pentru ducerea acțiunilor militare susținute și interarmate. Achiziția materialului militar sau jaful este probabil să fie obiectivul predominant al operațiilor militare și ca rezultat nivelul al treilea va asigura un adăpost sigur pentru elementele crimei organizate. Terorismul va fi singura formă importantă de proiectare a puterii, disponibilă în cadrul nivelului al treilea. În plus, statele nivelului trei vor asigura elemente teroriste și tabere de pregătire a teroriștilor pentru statele nivelului doi, care vor să-și stabilească o acoperire pentru actele lor teroriste.<sup>203</sup>

Deoarece natura vieții celui de-al doilea nivel va suprima inhibițiile etice cu privire la folosirea violenței, statele sau liderii militari zonali nu vor avea scrupule și muștrări de conștiință referitor la folosirea terorismului și îl vor privi ca pe o strategie asimetrică justificată pentru combaterea statelor care aparțin primului și celui de-al doilea nivel.

#### **2.4. Compararea nivelurilor**

În general, armatele primului nivel vor fi capabile să înfrângă forțele numeroase și oarecum cu tehnică inferioară ale statelor nivelului al doilea, dar aversiunea față de pierderi și dificultatea unui sprijin popular și politic susținut pentru operațiile de durată vor fi factori de constrângere importanți. În mod similar, armatele primului nivel vor fi capabile să domine milițiile și armatele private ale nivelului al treilea, dar adesea costurile potențiale ale unei asemenea angajări vor fi prea mari pentru a justifica intervenția militară. În mod special, războiul împotriva terorismului se va dovedi problematic. Armatele celui de-al doilea nivel, de dimensiuni mari, cu abilitate de a întreprinde operații susținute, intense și cu o toleranță mai mare față de pierderi vor fi în general eficiente împotriva forțelor celui de-al treilea nivel. Dar, în timp ce, forțele celui de-al treilea nivel nu vor fi capabile să reziste și să confrunte armatele nivelului al doilea, statele nivelului al treilea vor folosi lipsa lor de inhibiție cu privire la folosirea fără discriminare a violenței pentru a influența primul și al doilea nivel, în mod particular atunci când ele pot folosi terorismul pentru a obține concesiuni sau pentru a împiedica intervenția. Prin urmare, nu va exista o organizare ierarhică clară a dominării militare în rândul nivelurilor, pentru toate situațiile.

### **3. Războaiele moderne și reconfigurarea mediului de internațional de securitate**

Războaiele moderne se îndepărtează din ce în ce mai mult de războiul tradițional, în calitatea lui de confruntare de durată dintre două tabere înarmate, adică dintre două sau mai multe state înarmate, prin campanii și mari bătălii, și devin un fel de războaie de nișă, elemente complementare, de circumstanță, în derularea unei meta-confruntări, care depășește cu mult sfera și conținutul

---

<sup>203</sup> Cf. Bill Gertz, "U.S. Commander in Gulf Sees Increased Threat from Iran," *Washington Times*, January 29, 1997, pag. 5.

războiului, are numeroase tentacule și fațete, cuprinde aproape totul, de la finanțe la informație, de la bătălia Cosmosului sau pentru Cosmos (chiar dacă amplasarea de mijloace militar în Cosmos este interzisă) la bătăliile pentru resursele terestre sau maritime, de la rețelele care globalizează la entitățile care fragmentează.

Carta ONU interzice practic războiul de agresiune<sup>204</sup>, la art. 51, sunt prevăzute unele măsuri pentru folosirea forței pentru oprirea agresiunii și menținerea păcii etc.<sup>205</sup>

Prin interzicerea războiului de agresiune, se dorește nu neapărat eliminarea conflictualității lumii, pentru că o astfel de întreprindere este imposibilă, ci măcar transformarea acesteia dintr-un principiu distructiv al vieții și existenței oamenilor și comunităților omenești pe planetă în unul mai puțin periculos, dacă nu chiar constructiv. Dar – așa cum s-a dovedit dintotdeauna, inclusiv în intervalul de timp care s-a scurs de la cel de Al Doilea Război Mondial –, lumea nu poate fi scoasă din conflictualitate, iar interzicerea acesteia echivalează cu interzicerea răsăritului sau apusului de soare. Alternativa este gestionarea conflictualității și canalizarea ei spre orizonturi mai puțin distrugătoare, dacă nu chiar constructive.

Războaiele moderne nu sunt confruntări sângeroase, cu hecatombe de morți și sute de mii de răniți – chiar dacă și în noile războaie se moare –, ci confruntări pentru a impune voința, pentru a realiza un fapt împlinit, pentru a câștiga și menține supremația politică, economică și strategică, pentru a preveni alte confruntări sau, put și simplu, pentru a pune în operă o afacere.

Războiul modern, sub toate aspectele sale – de la scopuri, obiective și acțiuni, la forțe, mijloace și roluri – devine din ce în ce mai mult o afacere de un tip special, cu extensii în toate direcțiile și în aproape toate domeniile. Se poate spune că lumea întregă lucrează efectiv pentru astfel de războaie și participă efectiv, conștient sau nu, la astfel de războaie.

Războiul modern – înalt tehnologizat sau nu – este un război de rețea și în rețea, cu derulări surprinzătoare și efecte complexe, de care nimeni nu scapă, întrucât aproape toată lumea este implicată.

## **4. Dinamica și mijloacele apărării colective**

### **4.1 Conceptul de apărare colectivă**

Conceptul de apărare colectivă nu este nou. Într-o formă sau alta, apărarea colectivă se manifestă de multă vreme, practic, de când există războaie duse de

---

<sup>204</sup> Carta ONU, Articolul 1 (1). *Să mențină pacea și securitatea internațională, și, în acest scop: să ia măsuri colective eficace pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau altor încălcări ale păcii și să înfăptuiască, prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și dreptului internațional, aplanarea ori rezolvarea diferendelor sau situațiilor cu caracter internațional care ar putea duce la o încălcare a păcii;*

<sup>205</sup> Carta ONU, Articolul 51. *Nici o dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare individuală sau colectivă în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui Membru al Națiunilor Unite, până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii și securității internaționale. Măsurile luate de Membri în exercitarea acestui drept de autoapărare vor fi aduse imediat la cunoștința Consiliului de Securitate și nu vor afecta în nici un fel puterea și îndatorirea Consiliului de Securitate, în temeiul prezentei Carte, de a întreprinde oricând acțiunile pe care le va socoti necesare pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale.*

state sau de coaliții de state. Ea se constituie într-o expresie a politicii de intersecție sau de reuniune privind apărarea și securitate statelor și comunităților și are o pronunțată dimensiune zonală și regională. Am putea spune că apărarea colectivă răspunde cumva unor viziuni ale marilor geopoliticieni ai secolelor trecute, ținând de conexiunea politică-spațiu pentru asigurarea condițiilor de viață și dezvoltare în siguranță, în funcție de resursele existente sau care pot fi asigurate și chiar amplificate. Apărarea colectivă nu exclude nici spiritul ofensiv, nici războiul ofensiv, ci doar îl legitimează ca fiind un război necesar, un război de apărare.

Ideea de apărare colectivă a apărut odată cu creșterea pericolelor și amenințărilor directe sau indirecte și, în mod corespunzător, a vulnerabilităților statelor.<sup>206</sup> De fapt, nu atât pericolele și amenințările, cât vulnerabilitățile, sunt cele care au generat un astfel de concept și o astfel de realitate. Ea consemna voința și trebuința de participare a fiecărui stat și a tuturor la apărarea Europei, conform Tratatului de la Bruxelles (articolul IV<sup>207</sup>) și Tratatului de la Washington (articolul 5<sup>208</sup>), care stipulează că statele semnatare au obligația de asistență reciprocă în caz de agresiune, cu scopul de a se restabili securitatea.<sup>209</sup>

## 4.2 Politica Europeană de Securitate și Apărare

Începând cu anul 1949, NATO a devenit principalul garant al securității europene, în timp ce Uniunea Europei Occidentale, chiar dacă a funcționat, timp de 30 de ani, neconcludent din acest punct de vedere, a fost, totuși, singura organizație strict europeană, care a instaurat obligația automată de apărare colectivă. De asemenea, se cere menționat faptul că dezvoltarea unei identități europene de securitate nu afectează cu nimic principiul potrivit căruia NATO rămâne fundamentul apărării colective europene.<sup>210</sup> Acest tip de apărare – apărarea colectivă – nu este strict europeană. Ea are o dimensiune euro-atlantică, iar principalul ei arhitect și, evident, principalul ei pilon este cel american. Europeanii au ajuns, în final, la un concept unic, dar mult discutat și controversat, care s-a cristalizat prin decenii de discuții, confruntări și experimentări. Autoare și victimă directă a două războaie mondiale fierbinți și principal teatru al unui nu mai puțin distrugător război rece, Europa a fost nevoită să măsoare de o mie de ori înainte de a lua o decizie.

---

<sup>206</sup> Dr. Gheorghe Văduva, *Optimizarea participării Armatei României la acțiunile de apărare colectivă*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, pp. 5-10.

<sup>207</sup> Articolul IV – „În cazul în care una dintre Înaltele Părți Contractante va face obiectul unei agresiuni armate în Europa, celelalte îi vor acorda, conform dispozițiilor articolului 51 din Carta Națiunilor Unite, ajutor și asistență prin toate mijloacele care stau în puterea lor, militare și altele.”

<sup>208</sup> Articolul 5 – „Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor și, în consecință, sunt de acord ca, dacă are loc asemenea atac, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la autoapărare individuală sau colectivă recunoscut prin Articolul 51 din Carta Națiunilor Unite, va sprijini Partea sau Părțile atacate prin efectuarea imediată, individual sau de comun acord cu celelalte Părți, a oricărei acțiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forței armate, pentru restabilirea și menținerea securității zonei nord-atlantice. Orice astfel de atac armat și toate măsurile adoptate ca rezultat al acestuia vor trebui raportate imediat Consiliului de Securitate. Aceste măsuri vor înceta după ce Consiliul de Securitate va adopta măsurile necesare pentru restabilirea și menținerea păcii și securității internaționale.”

<sup>209</sup> [http://europa.eu.int/scadplus/glossary/collective\\_defence\\_fr.htm](http://europa.eu.int/scadplus/glossary/collective_defence_fr.htm)

<sup>210</sup> *Ibidem*.

În cele din urmă, Politica Externă de Securitate Comună (PESC) a Uniunii Europene a abordat, un concept mai larg, ieșind din cel strict de apărare colectivă asumat de NATO, definind o politică de securitate comună care, la momentul potrivit, să conducă la o apărare comună, în cadrul apărării euro-atlantice sau, la nevoie, independent de aceasta. Problema unei apărări europene independente de cea euro-atlantică nu s-a pus niciodată – nici atunci și nici acum – în termeni tranșanți. Și, după opinia noastră, nici n-ar trebui să se pună, întrucât Europa și America formează aceeași entitate civilizațională și de securitate, la care, în scurt timp, va trebui adăugată o componentă eurasiatică, întrucât, astăzi și cu atât mai mult mâine, nu poate fi concepută, sub semnul duratei, o Europă, fără rezervorul ei de resurse și chiar de putere, Asia.

Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) are ca obiectiv să permită Uniunii Europene să dezvolte capacități civile și militare de gestionare a crizelor și de prevenire a conflictelor pe scară internațională. PESA nu implică crearea unei armate europene, este compatibilă cu NATO și complementară acesteia, având ca scop să contribuie, alături de Alianță, într-o dimensiune europeană consistentă, la menținerea păcii și securității internaționale, conform Cartei ONU. Pentru prima dată după 1948, problema responsabilității Uniunii Europene în domeniul securității și cea a eventualității elaborării unei politici comune de apărare s-a pus prin Tratatul de la Maastricht din 1992.

Tratatul de la Amsterdam, din 1999, a inclus noi misiuni în Tratatul asupra Uniunii Europene (Titlul V), continuând dezvoltarea acestei componente comunitare. Este vorba de misiuni umanitare și de evacuare, misiuni de menținere a păcii, precum și misiuni ale forțelor luptătoare pentru gestionarea crizelor, inclusiv misiuni de restabilire a păcii (tip Petersberg). Misiunilor de gestionare a crizelor prin mijloace civile și militare li s-a adăugat o componentă importantă în cadrul PESA, aceea de prevenire a conflictelor. Europa a mers mai departe, creându-și, cu sprijinul NATO, propriile sale structuri de gestionare militară și civil-militară a crizelor și conflictelor. Astfel, Comitetul Politic de Securitate (COPS), Comitetul Militar al UE (CMUE) și Statul Major Militar al UE (SMMUE) sunt structuri politice și militare care pun în operă o politică de apărare autonomă și operațională a UE. Consiliul European a stabilit, la Helsinki, în decembrie 1999, ca obiectiv global, dezvoltarea unei capacități europene de a desfășura, într-un interval de 60 de zile, timp de o lună, o forță de 60.000 de oameni, denumită ulterior Forța de Reacție Rapidă a Uniunii Europene. Ulterior, aceasta s-a materializat prin crearea a 13 grupuri tactice.

Tratatul de la Nisa a abilitat COPS să desfășoare operații de gestionare a crizelor, sub responsabilitatea Consiliului. De asemenea, în recente documente europene se prevăd încă două noi clauze:

1. clauza de apărare mutuală;
2. clauza de solidaritate în cazul unor atacuri teroriste, catastrofe naturale sau sprijin umanitar.

Se prevede, de asemenea, stabilirea și realizarea unei cooperări permanente, în domeniul apărării, între statele membre. Aceste prevederi facilitează punerea în operă a unui concept de apărare europeană comună.



### **4.3 Crearea forței de reacție rapidă a UE**

Ideea dezvoltării unei Identități Europene de Securitate și Apărare provine dintr-o dublă constatare:

1. confruntarea continentului european cu mai multe focare de instabilitate;
2. în urma limitării angajamentelor SUA în Europa, s-a creat un vid pe care europenii n-au reușit să-l umple și nici n-au știut cum să procedeze, întrucât dependența și, mai ales interdependențele de factură euro-atlantică erau mult prea mari și mult prea importante.

Consiliul NATO din ianuarie 1994 de la Bruxelles a recunoscut necesitatea unei identități europene în materie de securitate și apărare. Constituirea acesteia a început prin Consiliul NATO din 3 iunie 1996 de la Berlin, unde s-a dezvoltat un concept de grupe de forțe interarme multinaționale (GFIM). Acest lucru permitea utilizarea capacităților militare ale NATO în operații conduse de UEO, sub controlul său politic și strategic. După care, UE s-a dotat cu propriile sale structuri politice și militare permanente pentru a asigura controlul politic și conducerea strategică în caz de crize.

În decembrie 2002, în cadrul aranjamentelor permanente privind consultarea și cooperarea NATO-UE, denumite „Berlin plus“, cele două entități au semnat un acord de parteneriat strategic în materie de gestionare a crizelor, prin care UE are acces, cu efect imediat, la mijloacele logistice și de planificare ale Alianței, inclusiv în domeniul informațiilor. În 2003, UE a constituit o forță de reacție rapidă de 60.000 de oameni.

Există o dinamică europeană în constituirea unor structuri care să-i permită, pe de o parte, o reacție corespunzătoare în procesul de gestionare a crizelor și conflictelor și, pe de altă parte, dar în același context, să realizeze un efort comun privind securitatea și apărarea continentului, într-o viziune mai largă de complementaritate cu Alianța. La ora actuală, Uniunea Europeană conduce misiunile de menținere a păcii din Balcanii de Vest și din Sudan, participă cu forțe la misiunile din Afganistan și, menținându-se în limitele unei raționalități prudente, își dezvoltă o capacitate semnificativă de reacție rapidă – prin grupurile de luptă – și de proiecție în teatrele de operații mai îndepărtate.

## **5. Problematika angajării României și a participării armatei române în acțiuni militare**

### **5.1 Dominarea militară a SUA**

Pentru țările mici, membre ale NATO și UE, cum este și cazul României, dominarea militară a SUA are atât efecte pozitive cât și negative. De partea efectelor pozitive se situează faptul că riscul unui atac împotriva României a scăzut într-o mare măsură. Calitatea de membru NATO și UE face ca un atac convențional direct asupra României să fie un curs de acțiune extrem de nesăbuit pentru orice adversar. Dar aceasta nu înseamnă însă că este imposibil – războiul, deși adesea servește obiectivelor politice raționale, conține elemente de iraționalitate și de întâmplări neprevăzute care pot conduce un oponent să atace, să

spunem pentru motive politice interne sau din eroare, fără a ține seama de probabilitatea de a fi înfrânt. Dar un asemenea atac este foarte puțin probabil.

De partea efectelor negative, totuși, adoptarea strategiilor asimetrice și mijloacelor neconvenționale de către anumiți actori, expune România la amenințări diverse, complexe și neclare care pot cere un răspuns militar. Globalizarea și factorul legat de dominarea militară a SUA creează un mediu de conflict complex, divers, difuz și letal.

## **5.2 Participarea armatei române în acțiuni militare "sub egida" NATO**

Problematica angajării României și a participării armatei române în acțiuni militare "sub egida" NATO și nu numai, este deosebit de complexă, România căutând să se impună în comunitatea internațională ca o participantă activă la acțiunile comune de edificare a unei noi structuri și arhitecturi de securitate și pace în plan mondial.

Până în prezent, România a participat la mai multe operațiuni de menținere a păcii, dar odată cu intrarea României în NATO, sunt posibile și alte misiuni cum ar fi:

- restabilirea păcii, care constă în acțiuni postconflictuale, predominant diplomatice și economice, menite să consolideze și să reorganizeze infrastructura și instituțiile guvernamentale în scopul evitării relansării conflictului;
- impunerea păcii, care se referă la folosirea forței militare, pe baza unei autorizații internaționale, pentru a impune respectarea rezoluțiilor ori a sancțiunilor destinate să mențină sau să restabilească pacea și ordinea.
- instaurarea păcii, proces de mediere și negociere în general, de soluționare pe cale pașnică a unei dispute, prin rezolvarea problemelor care au generat-o.

Odată cu angajarea unor forțe din armata noastră, pe baza deciziei autorităților competente în operații de menținere a păcii, a devenit și va deveni tot mai firească preocuparea pentru realizarea unei cât mai bune pregătiri psihice care să asigure îndeplinirea acestor misiuni la cotele înaltului profesionalism.

## **5.3 Participarea României la efortul colectiv de asigurare și garantare a stabilității globale.**

Interdependența statelor va da ascensiune unui alt interes de securitate națională pentru România. Există suficiente caracteristici comune ale intereselor naționale și împărțirea suveranității în cadrul statelor NATO și UE pentru a spori acordurile de apărare împotriva amenințărilor ridicate de alți actori statali sau nonstatali. În plus, față de responsabilitatea de a apăra teritoriul național, obiectiv obligatoriu și de datoria tuturor națiunilor suverane, România are interese globale de protejat și promovat. De aceea, România trebuie să participe total la efortul colectiv de asigurare și garantare a stabilității globale.

Conceptul strategic militar pentru susținerea acestui obiectiv cere elementului militar al României să acționeze pentru a se asigura că este interoperabil și raționalizat cu forțele armate ale statelor din cadrul alianței. Pentru a implementa acest concept forțele armate ale României trebuie să intensifice contactele militare

reciproce, exercițiile și operațiile multinaționale, distribuirea tehnologiei și alte activități pentru a mări sinergia în rândul armatelor diferitor state.

## 6. Legalitatea și legitimitate implicării României într-un conflict armat.

### 6.1 Fundamentarea actului de folosire a forței în relațiile dintre state

Capacitățile distructive ale armelor moderne și scara la care se poartă războaiele au făcut ca necesitatea unor aranjamente prin care să se poată asigura pacea mondială să devină o temă mult mai stringentă decât în anii precedenți. Dincolo de ororile pe care orice război le implică în mod necesar, dincolo de practicarea violenței brute, care este un apanaj al războiului și care are drept rezultat, dacă nu intențional, în orice caz previzibil, un număr de victime inocente, dincolo de dezgustul și revolta pe care această stare de lucruri le provoacă oricărui individ rațional, trebuie puse câteva întrebări, al căror răspuns este esențial pentru o poziție pe cât posibil obiectivă și rațională față de folosirea forței în relațiile dintre state.

Prima întrebare este legată de fundamentarea actului de folosire a forței în relațiile dintre state, sau de distincția între legalitate și legitimitate. În limbajul curent nu se face nici o deosebire între cele două concepte, ele fiind adesea folosite ca sinonime. Și totuși această distincție este esențială pentru a înțelege diferența dintre ordinea internă a statului – tratată de teoria politică – și ordinea internațională, care constituie obiectul de cercetare al teoriei relațiilor internaționale<sup>211</sup>. Legalitatea, conformitatea cu legea, cu normele în vigoare, nu se suprapune întotdeauna peste legitimitate, adică peste „îndreptățire”, peste justificabilitatea de ordin moral sau rațional a unei acțiuni. Pe scurt, datorită imperfecțiunilor legislației, ceea ce este „drept”, „just”, nu este în mod necesar și legal.

Ce înseamnă imperfecțiunea legislației internaționale – în speță, a dreptului internațional public? Această imperfecțiune provine, pe de o parte, din faptul că sistemul normativ este incomplet, că nu acoperă, nu reglementează toate segmentele relațiilor dintre state. Pe de altă parte, imperfecțiunea aceasta ține de anarhia internațională, adică de faptul că nu există nici o autoritate competentă să judece în cazul diferendelor dintre state și care să fie dotată cu astfel de mijloace, încât să poată da substanță sancțiunilor comportamentelor non-conforme. Statul este singurul judecător al propriilor sale acțiuni și singurul care poate aplica „sancțiuni”, în cazul în care constată existența unei ilegalități.

Iată motivele pentru se consideră că nu legalitatea, ci legitimitatea este conceptul care caracterizează ordinea internațională. Ca urmare propun ca **cercetarea legitimității implicării într-un conflict armat să se constituie ca un prim obiectiv în cadrul acestei prime direcții.**

Forțele armate sunt tot mai mult implicate în cooperarea militară internațională și în activități de menținere a păcii. În mod special parlamentele naționale apreciază ca fiind tot mai dificilă supravegherea procesului de luare a

---

<sup>211</sup> Raymond Aron, *Raymond Aron, Paix et Guerre entre les Nations*, Paris, Calmann-Lévy, 1962

deciziei de trimitere a trupelor în străinătate pentru a participa la operații de menținere a păcii, deoarece, în mod practic, deciziile sunt luate sau prearanjate de reprezentanții guvernamentali în organizațiile internaționale (ONU, NATO, UE) iar parlamentele sunt adesea practic puse în fața unui fapt împlinit. De regulă deciziile sunt obținute în spatele ușilor închise iar parlamentele, a căror activitate este larg deschisă publicului, întâmpină dificultăți majore în obținerea informațiilor despre operațiile planificate.

Democrația prezumă întotdeauna ca fiind implicită supremația controlului civil asupra forțelor armate, orice abatere de la această regulă ducând la situația în care societatea este considerată ca fiind nedemocratică. Ca urmare, apreciez că un **al doilea obiectiv în cadrul primei direcții trebuie să îl constituie cercetarea modalităților în care se exercită controlul autorităților civile asupra forțelor armate participante la operații multinaționale și limitările în planificarea și desfășurarea operațiilor multinaționale datorate cadrului juridic intern.**

La data de 21 august 2000, printr-o scrisoare adresată președintelui Adunării generale a ONU și președintelui Consiliului de Securitate, Secretarul general ONU, Kofi Annan, a lansat un program ambițios de reformă a sistemului operațiunilor de menținere a păcii. Programul are la baza raportul întocmit de un grup de experți condus de fostul ministru de externe algerian, Lakhdar Brahimi.

Raportul Brahimi<sup>212</sup> prefigura un program complex de reformă, menit să transforme operațiunile de menținere a păcii dintr-o activitate cu caracter provizoriu, desfășurată la limita minimă a resurselor și cu o organizare precară, într-o funcție principală a ONU, îndeplinită în condiții de coerență organizatorică și eficientă. Era avută în vedere instituționalizarea unor proceduri complexe cu caracter preventiv și de asistență a statelor implicate în conflicte pentru a trece de la starea conflictuală la pace, cuprinzând: a) prevenirea crizelor, b) operațiunile de menținere a păcii, c) operațiunile de consolidare a păcii.

Raportul propunea organizarea de misiuni de pace credibile, cu mijloace adecvate, capabile să-și îndeplinească mandatul eficient și cu succes. Erau proiectate mecanisme pentru desfășurarea rapidă a forțelor de pace (în termen de 30 de zile, respectiv 90 de zile pentru operațiuni mai complexe), astfel încât să se intervină oportun și să se prevină reizbucnirea conflictului armat.

Raportul prefigura, de asemenea, restructurarea și mărirea aparatului Secretariatului ONU, în special a Departamentului pentru Operațiuni de Menținere a Păcii (DPKO), pentru a-l face apt să conducă eficient operațiuni de pace. Se solicita modificarea sistemului și procedurilor logistice, de achiziții și de finanțare pentru a permite desfășurarea rapidă a forțelor în zona noii misiuni. Statele membre ONU erau solicitate să constituie brigăzi multinaționale gen SHIRBRIG și să pregătească specialiști și forte pentru desfășurarea rapidă, în baza aranjamentelor stand-by. Statele care vor participa cu forțe vor fi invitate pentru consultări în Consiliul de Securitate pe durata pregătirii misiunii și adoptării mandatului sau când apare necesitatea modificării mandatului.

---

<sup>212</sup> [http://www.onuinfo.ro/despre\\_onu/mentinerea\\_pacii/](http://www.onuinfo.ro/despre_onu/mentinerea_pacii/)

În același spirit, ulterior NATO a decis înființarea NATO Response Forces (NRFs), iar, mai târziu, Uniunea Europeană propunea înființarea Battle Groups (BGs). **Aspectele juridice privind sistemele de aranjamente stand by și modul în care acestea influențează planificarea și participarea la operații multinaționale, propun să se constituie într-un al treilea obiectiv în cadrul primei direcții de cercetare.**

## **6.2 Planificarea în vederea participării la o operație multinațională**

Planificarea în vederea participării la o operație multinațională debutează cu faza consultării, fază în care accentul cade pe schimbul de informații și de evaluări ale situației. Acest schimb este intensificat pe măsură ce devine tot mai clară probabilitatea implicării într-o operație multinațională. Cu această ocazie partenerii vor începe să-și prezinte contribuțiile, ca un prim pas în identificarea potențialilor contributory și clarificarea finalității dorite. Procesul de planificare trebuie să se desfășoare astfel încât să devină un mijloc util care să ajute la identificarea și generarea forțelor și capacităților corespunzătoare operației. În acest sens discuțiile trebuie desfășurate în ideea de a stabili obiective țintă în privința gradului de întrebuințare („usability”) și al rezultatelor („outcome”). Aceasta implică, încă de la bun început, ca națiunile să se angajeze să disloce în operație un anumit pachet din forțele pe care le dețin. Acest lucru reprezintă un bun punct de plecare, dar nu mai mult decât atât.

Mecanisme eficiente sunt în continuare necesare pentru a transforma capacitățile în angajamente operaționale concrete, astfel încât atunci când alianța sau coaliția formată ia decizia politică de a executa o anumită misiune, să aibă la dispoziție combinația corespunzătoare de forțe și mijloace pregătite pentru a fi trimise în teren. Acestea ar putea presupune o bază mai mare pusă pe forțe permanente și formațiuni multinaționale cu un grad înalt de operativitate necesar dislocării rapide pe principiul rotației, o specializare sporită pe roluri și aranjamente noi și inovative de finanțare, astfel încât aliații să împartă povara crescândă a unei game din ce în ce mai extinse de angajamente operaționale. Aceasta presupune că înaintea aprobării documentelor principale de planificare (Conceptia operației, OPLAN), având la baza decizia luată de alianță sau coaliție, tuturor națiunilor contribuatoare trebuie să li se ofere oportunități de a prezenta puncte de vedere și de a se asocia la deciziile luate. În caz contrar partenerii au dreptul de a se disocia de deciziile luate și de a își retrage contribuția planificată. Pe timpul planificării pot apare și cazuri în care unii parteneri nu doresc sau nu sunt în măsură să furnizeze capacitățile avute în vedere de comandantul forței multinaționale. Pozițiile pe care reprezentanții națiunilor le pot avea, având în vedere impedimentele reieșite din legislația internă, mecanismul legal intern de luare a deciziilor, precum și constrângerile impuse de faptul că unele state sunt părți la anumite acorduri internaționale, au o puternică influență asupra procesului de generare a forțelor.

Procesul de planificare a operațiilor multinaționale este în același timp condiționat de numeroase alte aspecte juridice, care deși nu sunt intrinseci acestui proces, au o influență definitivă. Dintre acestea desigur se detașează ca un prim

aspect problematica statutului forțelor. De regulă acesta este încheiat de organizația internațională sub egida căreia se desfășoară operația multinațională cu autoritatea guvernamentală a statului pe teritoriul căruia urmează să se desfășoare această operație. Această situație este una ideală, dat fiind că de cele mai multe ori intervenția într-un conflict armat are loc într-un stat destructurat, în care însăși încheierea unui astfel de document poate ridica numeroase semne de întrebare din perspectiva legitimizării unei părți aflate în conflict. Pe de altă parte, deși definirea forțelor, problemele de vamă-graniță, jurisdicție, pretenții, taxare, sunt în general recunoscute ca fiind reglementările minime ce trebuie cuprinse în conținutul al acestor acorduri, pot fi ridicate numeroase aspecte legate de standardele minime pe care anumite națiuni le pot pretinde ca și condiție de participare, atât din perspectiva asigurării siguranței trupelor proprii, cât și a continuării asigurării suportului opiniei publice interne. Alături de acest document, în măsura în care condițiile concrete o permit, este recomandat ca forța multinațională să încheie cu statul pe teritoriul căruia se va desfășura operația multinațională un acord privind sprijinul națiunii gazdă, astfel încât să se evite concurența pentru resurse și facilități atât între națiunile contribuatoare, cât și între acestea, pe de o parte și alte organisme internaționale sau organizații nonguvernamentale ce pot fi prezente în aceeași zonă.

Relațiile cu statul pe teritoriul căruia urmează a se desfășura operația multinațională nu sunt singurele ce trebuie reglementate prealabil desfășurării forțelor. Relațiile între națiunile contribuatoare privind aranjamente de comandă sau privind sprijinul logistic, reprezintă două din numeroasele tipuri de înțelegeri ce pot fi încheiate între parteneri. Din nou impedimentele reieșite din legislația internă, mecanismul legal intern de luare a deciziilor, precum și constrângerile impuse de faptul că unele state sunt părți la anumite acorduri internaționale, se pot constitui în aspecte juridice ce trebuie luate în considerare în procesul de planificare.

Pe timpul procesului de planificare operațională structurile juridice pregătesc estimări de ordin juridic și asigură comandanților, statelor majore și celulelor de planificare consultația și recomandările necesare referitoare aspectele juridice care influențează întregul spectru al operației. Ca urmare structurile juridice trebuie să fie familiarizate cu capacitățile trupelor puse la dispoziție și să înțeleagă pe deplin rolul lor în procesul de planificare.

Structurile juridice ale armatei României trebuie să se implice și în asigurarea asistenței necesare structurilor din statele majore în pregătirea anexelor OPLAN care au implicații juridice semnificative în desfășurarea operațiilor. Cel mai adesea cele mai importante anexe vizate sunt cele referitoare la regulile de angajare, informații, protecția forței și logistică. Desigur importanța fiecărei anexe depinde în mod direct de efectul dorit în cadrul fiecărei operații.

### **6.3 Luarea deciziei de utilizare a forței, în special într-un mediu multinațional.**

Militarii trebuie să înțeleagă modul în care liderii civili determină necesitatea folosirea forței armate. Din interpretarea legislației internaționale uneori se poate determina foarte vag corectitudinea alternativelor posibile. Linia

de demarcație între politicienii civili și militari nu este întotdeauna clară, uneori considerațiile militare afectând deciziile politice și viceversa. Este foarte posibil ca aceste considerații militare să joace un rol deosebit în decizia de intervenție într-un conflict militar or în aceste condiții conducătorii militari trebuie să aibă o înțelegere foarte bună a problematicii. Comandanții și statele majore, în special la nivel strategic și operațional trebuie să fie în măsură să identifice cu precizie, să înțeleagă și să implementeze în practică considerațiile de ordin legal și moral care afectează luarea deciziei de utilizare a forței, în special într-un mediu multinațional.

Adoptarea rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU sau a altor organisme internaționale presupune de cele mai multe ori un șir foarte lung de compromisuri între pozițiile diferitelor state, iar rezultatul constă într-un document cu o importantă încărcătură politică, ce folosește un limbaj diplomatic, total diferit de cel cu care sunt obișnuiți și pe care și l-ar dori militarii. Transpunerea voinței politice rezultate din aceste documente în misiuni, precum și „traducerea” din limbajul diplomatic în cel militar, presupun un efort colectiv considerabil, în care consilierii juridici și analiza aspectelor juridice joacă un rol important.

Apărarea și asigurarea respectării drepturilor omului, începând cu dreptul la viață și până la drepturile omului specifice într-o democrație, reprezintă în ultimă instanță rațiunea implicării într-un conflict armat multinațional. Chiar dacă pe lângă nevoia de intervenție pentru asigurarea respectării acestor drepturi mai pot interveni și anumite interese ale unor state, acesta este factorul declanșator și cel mai adesea invocat de orice organism internațional sau stat pentru justificarea unei asemenea intervenții. Cu alte cuvinte, apărarea și asigurarea respectării drepturilor omului constituie practic rațiunea pe baza căreia poate începe dezbateră privind temeiul juridic concret ce va constitui baza legală a oricărei decizii de desfășurare a unei operații multinaționale. Aceste considerații conduc în mod implicit la ideea că respectarea drepturilor omului pe timpul desfășurării unei operații multinaționale trebuie să constituie una din preocupările centrale ale comandanților și statelor majore. În caz contrar se va pune în discuție legitimitatea acestor acțiuni.

La momentul actual sfera drepturilor omului, întinderea și conținutul acestor drepturi se afla în permanență în atenția numeroaselor organisme internaționale, organizațiilor neguvernamentale, naționale și internaționale, precum și a mării majorități a opiniei publice, fără ca rezultatul tuturor acestor dezbateri îndelungate să conducă la rezultate clare și precise. Comandanții și statele majore nu au pregătirea și mai ales timpul necesar în teatrele de operații pentru astfel de analize și dezbateri. Aceasta nu înseamnă că respectarea drepturilor omului nu trebuie luate în considerare, dat fiind faptul că acestea reprezintă limitări constante în desfășurarea operației, iar în cazul care nu se ține cont ele în ansamblul lor și la momentele oportune, se pot transforma în impedimente majore ce afectează desfășurarea operației.

## CONCLUZII

Datorită superiorității sale economice și tehnologice, parțial rezultată din globalizare, SUA au o dominare fără precedent în domeniul puterii militare convenționale. Toți actorii din mediul internațional de securitate, state sau actori nonstatali, fie că doresc binele sau răul SUA, trebuie să ia în considerare această putere militară, care fac SUA în esență invincibile într-o confruntare militară convențională forță contra forță.

Modelul pe trei niveluri al mediului de securitate internațional viitor facilitează identificarea amenințărilor și oportunităților, dezvoltarea conceptelor strategice pentru gestionarea lor și definirea capabilităților militare care vor fi necesare să pună în practică conceptele.

Structurile juridice care sprijină operațiile multinaționale sunt responsabile în asistarea comandanților în îndeplinirea responsabilităților lor prin acordarea asistenței juridice necesare în ceea ce privește, legile, regulamentele, directivele, tratatele și înțelegerile tehnice care afectează planificarea operației, atât cele naționale, cât și cele aplicabile în zona de responsabilitate, prezentând nivelele de autorizare, impedimentele și constrângerile de ordin legal, asigurând legalitatea orientărilor comandantului, ajutând la elaborarea și stabilirea unor cursuri de acțiune acceptabile din punct de vedere legal, inclusiv în ceea ce privește evaluarea potențialelor consecințe juridice, a concepției privind desfășurarea operației, încorporarea considerațiilor juridice în directivele de planificare, elaborarea considerațiilor de ordin juridic ce trebuie avute în vedere la elaborarea OPLAN și a anexelor acestuia.

## Bibliografie

1. Aron, Raymond, *Paix et guerre entre les nations*, Paris, Calman-Lévy, 2004
- Brzezinski, Zbigniew, *Le grand échiquier*, France, Hachette, 2002
2. Cimbala, Stephen J., *Military Persuasion. Deterrence and Provocation in Crisis and War*, University Park, Pennsylvania, The Pennsylvania State University Press, 1994
3. Coutau-Bégarie, Hervé, *Tratat de strategie*, vol.1, traducere din franceză, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006
4. Gleik, *La theorie du chaos. Vers une nouvelle science*, Champs Flammarion, 1987
- Le Bras, Hervé, *Essai de géométrie sociale*, France, Odile Jacob, 2000
5. General dr. Mircea Mureșan, general de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Ediția a II-a, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2006
6. General dr. Mircea Mureșan, general de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, *Criza, conflictul, războiul*, vol. 1-4, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2007
- Gheorghe Văduva, *Războiul asimetric și noua filosofie a conflictualității armate*, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2007



7. Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Terorismul. Dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist, războiul împotriva terorismului, Editura AISM, București, 2002
8. Cpt.asist.univ. Aurelian RAȚIU, Cpt.asist.univ. Vasile DOBRIN, Principii călăuzitoare în operațiile de stabilitate și de sprijin, [http://www.armyacademy.ro/reviste/3\\_2005/a33.pdf](http://www.armyacademy.ro/reviste/3_2005/a33.pdf)
9. James Jay Carafano. Principles for Stability Operations and State-Building, [www.heritage.org/research/NationalSecurity/upload/hl\\_1067.pdf](http://www.heritage.org/research/NationalSecurity/upload/hl_1067.pdf)
10. Nina M. Serafino, Peacekeeping and Related Stability Operations: Issues of U.S. Military Involvement Updated May 18, 2006, , Foreign Affairs, Defense, and Trade Division , <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/IB94040.pdf>
11. David Alberts, Richard Hayes, Command Arrangements for Peace Operations, <http://www.ndu.edu/inss/Books/Books%20-%201990%20to%201995/Command%20Arrangements%20for%20Peace%20Ops%20-%20May%201995/capohome.html>
12. Colonel Nicolae LECU, Angajarea structurilor de jandarmi în operații de stabilitate, Gândirea Miliatră Românească nr.1/2006, [http://gmr.mapn.ro/Arhiva\\_pdf/2006/Revista-1.pdf](http://gmr.mapn.ro/Arhiva_pdf/2006/Revista-1.pdf)
13. [www.consilium.europa.eu](http://www.consilium.europa.eu)